

**Amerikaanse oud-minister Robert Reich:
'Ondernemen hoort bij ondernemers, politiek weer bij de burger'**

Hoogleraar politieke wetenschappen Robert Reich was minister van werkgelegenheid onder Bill Clinton en schreef standaardwerken over arbeid en globalisering. Hij was in januari in Nederland om zijn nieuwste boek *Superkapitalisme* te promoten. Reich pleit voor een heldere scheiding tussen economie en politiek.

Robert Reich was het sociale geweten van het democratische Amerika, een hervormer die de gevolgen van globalisering voor het wezen van wat arbeid is al lang geleden zag aankomen. Hij schreef er helder over in zijn meesterwerk uit 1991, *The Work of Nations*. Het boek is een van de pijlers van waaruit je de kenniseconomie kunt verklaren. Volgens Reich blijven er

in een kenniseconomie maar drie soorten arbeid over, te weten symbolisch-analytische diensten – ofwel wat Peter Drucker kenniswerk noemde – persoonlijke dienstverlening en routine productiewerk.

De laatste vorm van arbeid valt ten prooi aan de globalisering en verdwijnt naar de laagste lonen landen. De kenniswerkers profiteren van de globalisering, want hun diensten zijn in toenemende mate internationaal en overal gewenst. Zij kunnen gaan waar het hen het best bevalt en er het meeste voor hun diensten geboden wordt. De persoonlijke dienstverleners vervallen, bij ongewijzigd beleid, tot het nieuwe proletariaat van de grote steden. In kapper, pizzakoerier, oppas of thuisverzorgende zijn zit weinig groeimogelijkheid en in het ergste geval zijn het beroepen waar je als salaris vangt 'wat de gek ervoor geeft.' De driedeling van arbeid zou ervoor zorgen dat de inkomensongelijkheid toenam en Reich heeft, helaas, gelijk gekregen.

Sterk kapitalisme, sterke democratie

In *Superkapitalisme*, dat wij vorige week recenseerden laat Reich zien dat de mens als consument en belegger succesvol geworden is, maar als burger ongelukkig. Daar waar wij als consument uiteindelijk elk product kunnen krijgen dat we maar willen, daar hebben we als burger op het politieke vlak bijna geen invloed meer. Robert Reich: "*Global capital* speelt niet volgens de regels, behalve als wij als burgers de regels aanscherpen. Maar de huidige democratie maakt het bijna onmogelijk, omdat alle grote ondernemingen via de lobby hun invloed hebben gekocht. Ik pleit voor een sterk kapitalisme dat het tegenwicht krijgt van een sterke democratie."

Reich had een lange carrière in Washington achter de rug voordat hij naar Californië vertrok als hoogleraar aan Berkely. "Ik werkte al sinds de jaren zeventig in Washington. Eerst onder Gerald Ford, toen onder Jimmy Carter. Maar als minister onder Bill Clinton was er een enorme verandering. Ik zag de overwelmende invloed van lobbyisten, pr-bureaus en advocaten. Dat was in de jaren zeventig nog niet. Washington was toen een groezelige, slaperige stad. Als ik toen last had van een irritante lobbyist, dan nam ik hem mee naar Barney's. Dat was een verschrikkelijke broodjeszaak met slechte sandwiches en kakkerlakken op de muur. Dan was je snel van zo'n lobbyist af."

Nu is Washington wel anders, meent Reich. "Nu worden er door zowel Republikeinen als Democraten enorme kapitalen uitgegeven aan de lobby en is Washington vol dure bistro's. Wat je ziet is een wapenwedloop van invloed. Eerst had ik het idee dat de grote bedrijven aan het samenzweren waren tegen het publiek, maar toen ik beter keek, zag ik dat het

eerder het tegenovergestelde van een samenzwering was. Op de vrije markt waren gewoon heel veel partijen gekomen die allemaal invloed zochten en kochten.”

Links en rechts

In *Superkapitalisme* beschrijft Reich de veranderingen in Amerika vanaf de jaren zeventig. Nieuwe technologieën maakten het mogelijk om productie- en distributieketens van bedrijven ineens over de hele wereld uit te rekken, vervolgens gingen ook de markten open en de concurrentie nam overal toe. Robert Reich: “Met de standaardopvattingen van links en rechts in de politiek kon je ineens niks meer.” Maar, van enig verlangen naar het overzichtelijke en meer gesloten Amerika van vóór 1975 is volgens Reich geen sprake. “Heel veel mensen, vooral minderheden, hadden het toen helemaal niet zo goed.”

Volgens Reich moeten er nu echter grote knopen doorgehakt worden ‘anders ontstaan er hele grote problemen met het milieu en de steeds groter wordende inkomenskloof.’ Reich: “Ik heb dit laatste in 1991 al voorspeld, maar nu gebeurt het en het bedreigt de democratie. Heel belangrijk in de aanpak is beter onderwijs, vooral op een nog jonge voorschoolse leeftijd, meer progressieve inkomstenbelasting en sterke vakbonden. Dat laatste vooral in de persoonlijke dienstverlening. En dat werkt. De SEIU, de Service Employees International Union, die mensen in de dienstverlening vertegenwoordigt, is de snelst groeiende vakbond in de VS.”

Volgens Reich is het vooral zaak om de democratie in de VS beter te laten functioneren. Hij pleit voor een wederom heldere scheiding tussen economie en politiek. Minder lobby invloed van bedrijven in de politiek, politici die regels durven stellen en die de burger weer de macht geven om politieke invloed te hebben. “Daartoe moeten we eerst de aard van economie en politiek snappen. Dat betekent dat bedrijven moeten ondernemen en burgers de politiek maken.”

Noties van links en rechts in de politiek zijn ook hier zonder waarde, meent de oud-minister. “Links en rechts in Amerika voeren een dialoog van de doven die niet langer relevant is. Links is dwaas om te ageren tegen het kapitalisme, want het heeft ons enorme welvaart gebracht. En rechts heeft het mis, want een markt zonder regulering is desastreus. Politici maken zich er makkelijk vanaf door de initiatieven van regulering bij de markt te laten. Dat is gemakzuchtig en dom, want daar zijn ondernemingen niet voor. Die zijn er om waarde te creëren voor de aandeelhouders. En iedere politicus die claimt dat er geen offers nodig zijn en dat wij een sociale en schone samenleving krijgen zonder extra kosten, die liegt dat het geschreven staat. Na acht jaar wanbeleid van de regering Bush is het vooral zaak dat er een nieuwe, liefst Democratische president komt die de burgers weer mobiliseert en ze wat voor hun land laat betekenen.”